

До спеціалізованої вченої ради
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
(вул. Січових Стрільців, 52-А, м. Київ, 04053)

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата педагогічних наук, доцента, професора кафедри педагогіки,
адміністрування, спеціальної освіти та соціальної роботи
ННІМП ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
Рожнкової Тетяни Євгенівни
на дисертаційну роботу Власика Олександра Володимировича
«Адаптивне управління закладом професійної (професійно-технічної)
освіти в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення країни»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за
спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки**

Актуальність теми дослідження. Проблема адаптивного управління закладом професійної (професійно-технічної) освіти належить до тих управлінських питань, актуальність яких за сучасних умов не лише не втратила гостроти, а й суттєво зросла. Наслідки збройної агресії проти України, значні втрати освітньої інфраструктури, порушення усталених зв'язків між закладами освіти та роботодавцями, міграція здобувачів освіти й педагогічних працівників, високий рівень невизначеності зовнішнього середовища та завдання повоєнного відновлення економіки поставили перед закладами професійної (професійно-технічної) освіти потребу в гнучких, стійких і науково обґрунтованих управлінських рішеннях. За таких умов традиційні підходи до управління не завжди забезпечують своєчасне реагування на виклики, що й актуалізує впровадження адаптивного управління, здатного забезпечити узгодження інтересів учасників освітнього процесу, постійний зворотний зв'язок та підтримку стійкого функціонування навчально-виробничого процесу.

Актуальність теми дисертації узгоджується з чинним нормативно-правовим полем у сфері професійної (професійно-технічної) освіти та посилюється стратегічними завданнями її модернізації й повоєнного відновлення країни, що потребують гнучких, науково обґрунтованих управлінських механізмів на рівні закладу освіти (стор. 22 дисертації).

Дисертаційну роботу виконано відповідно до тематики науково-дослідних робіт кафедри менеджменту освіти та права Центрального інституту післядипломної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України – «Трансформація професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритого університету післядипломної освіти» (державний реєстраційний номер 0120U104637) та кафедри педагогіки, адміністрування, спеціальної освіти та соціальної роботи Навчально-наукового інституту менеджменту та психології цього ж закладу –

«Професійна мобільність учасників освітнього процесу в умовах реформування вищої освіти» (0122U200923) і «Сучасні тенденції підготовки фахівців в умовах євроінтеграції» (0125U001181). Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (протокол № 7 від 15.05.2024).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Дисертація має чітку й логічно вибудовану структуру: анотації українською та англійською мовами, вступ, три розділи з висновками до кожного з них, загальні висновки, список використаних джерел із 183 найменувань (із них 15 – іноземною мовою) та шість додатків. Загальний обсяг роботи становить 255 сторінок, з яких 182 сторінки – основного тексту. Робота містить 16 таблиць і 12 рисунків.

Понятійний апарат дослідження сформульовано коректно. Об'єктом визначено процес управління закладом професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення країни, предметом – зміст та технологію адаптивного управління закладом професійної (професійно-технічної) освіти в зазначених умовах. Мета роботи полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробленні та експериментальній перевірці моделі адаптивного управління закладом професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення країни, а також технології її практичної реалізації; відповідно до неї визначено п'ять взаємопов'язаних завдань (стор. 28-29 дисертації). Для їх розв'язання застосовано комплекс теоретичних (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація, моделювання, кваліметричне моделювання), емпіричних (анкетування, опитування, експертне оцінювання, педагогічний експеримент) методів і методів математичної статистики (стор. 29-30 дисертації).

У першому розділі «Адаптивне управління закладом професійної (професійно-технічної) освіти в теорії та практиці» (стор. 36-87 дисертації) здійснено ґрунтовний аналіз теоретичних засад адаптивного управління, розкрито практичні аспекти його реалізації в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення країни, а також з'ясовано стан розробленості проблеми. Здобувач спирається на положення наукової школи адаптивного управління соціально-педагогічними системами, уточнює зміст базових понять дослідження та обґрунтовує співвідношення стратегічного й адаптивного управління.

У другому розділі «Модель адаптивного управління закладом професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення країни» (стор. 90-139 дисертації) обґрунтовано теоретичні основи моделювання, представлено авторську модель адаптивного управління закладом професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення країни (рис. 2.4) та технологію її використання. Заслуговує на увагу цілісність запропонованої моделі, яку утворюють п'ять взаємопов'язаних блоків, а також розроблення двох кваліметричних (факторно-критеріальних) субмоделей – виявлення й урахування потреб і запитів стейкхолдерів закладів професійної (професійно-

технічної) освіти та оцінювання результативності адаптивного управління таких закладів освіти.

Практичну реалізацію моделі адаптивного управління закладом професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення країни забезпечує технологія, що охоплює діагностико-аналітичний, цільово-проектувальний, організаційно-управлінський, моніторингово-коригувальний та результативно-рефлексивний етапи (рис. 2.6, стор. 129 дисертації).

У третьому розділі «Експериментальна перевірка моделі адаптивного управління закладом професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення країни» (стор. 141–195 дисертації) представлено організацію та результати експериментальної перевірки, що охопила констатувальний, формувальний та узагальнювально-аналітичний етапи. Дослідно-експериментальну роботу здійснено на базі шести закладів професійної (професійно-технічної) освіти, розподілених на контрольну та експериментальну групи (по три заклади в кожній), із залученням до факторно-критеріального оцінювання 18 експертів – представників адміністрації закладів освіти. Порівняльний аналіз засвідчив, що показник результативності адаптивного управління в закладах експериментальної групи зріс із 0,58 до 0,84 (динаміка +0,26), тоді як у контрольній групі – з 0,62 до 0,68 (динаміка +0,06) (табл. 3.9, стор. 178 дисертації). Статистичну значущість виявлених змін підтверджено за t-критерієм Стюдента: емпіричне значення ($t_{\text{емп}} = 6,02$) суттєво перевищує критичне ($t_{\text{кр}} = 2,11$) за рівня значущості $p \leq 0,05$ і кількості ступенів свободи $f = 17$ (табл. 3.12, стор. 183 дисертації).

Логіка викладу матеріалу, узгодженість завдань, змісту розділів і загальних висновків, а також коректність застосованого діагностичного та статистичного інструментарію дають підстави вважати наукові положення, висновки й рекомендації дисертації достатньо обґрунтованими та достовірними.

Наукова новизна одержаних результатів. У дисертації вперше теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено модель адаптивного управління закладом професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення країни, що забезпечує гнучке реагування на зміни зовнішнього і внутрішнього середовища, врахування потреб і запитів стейкхолдерів, розвиток механізмів державно-приватного партнерства та підтримку стійкого функціонування навчально-виробничого процесу; розроблено субмодель виявлення та врахування потреб і запитів стейкхолдерів закладу професійної (професійно-технічної) освіти, що забезпечує системне визначення, узгодження та врахування інтересів суб'єктів освітньої взаємодії під час прийняття управлінських рішень; визначено критерії, показники та рівні результативності адаптивного управління закладом професійної (професійно-технічної) освіти та на цій основі розроблено кваліметричну субмодель оцінювання результативності адаптивного управління, що забезпечує

кількісне визначення рівня його результативності та обґрунтування управлінських рішень щодо розвитку закладу освіти; обґрунтовано та розроблено технологію практичної реалізації моделі адаптивного управління закладом професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення країни; розроблено методичні рекомендації щодо впровадження адаптивного управління закладом професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення країни. Уточнено: зміст і сутність понять «адаптивне управління закладом професійної (професійно-технічної) освіти», «адаптивне управління закладом професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення країни», «стейкхолдери закладу професійної (професійно-технічної) освіти», «навчально-виробничий процес закладу професійної (професійно-технічної) освіти»; теоретичні положення адаптивного управління закладом професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення країни шляхом уточнення його функцій, методів і механізмів реалізації, обґрунтування співвідношення стратегічного та адаптивного управління, а також урахування необхідності забезпечення безпеки учасників освітнього процесу, розвитку партнерської взаємодії та адаптації до змін зовнішнього і внутрішнього середовища. Подальшого розвитку набули: теоретичні положення адаптивного управління соціально-педагогічними системами щодо їх застосування в управлінні закладами професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення країни; підходи до врахування потреб і запитів стейкхолдерів у процесі прийняття управлінських рішень у закладах професійної (професійно-технічної) освіти; науково-методичні засади розвитку державно-приватного партнерства та взаємодії закладів професійної (професійно-технічної) освіти із соціальними партнерами в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення країни; підходи до оцінювання результативності адаптивного управління закладом професійної (професійно-технічної) освіти на основі використання кваліметричних методів (стор. 30–32 дисертації).

Практичне значення одержаних результатів. Практична цінність дослідження є вагомою і не обмежується декларативними положеннями. Здобувачем розроблено модель адаптивного управління закладом професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення країни та технологію її практичної реалізації, субмодель виявлення й урахування потреб і запитів стейкхолдерів, а також кваліметричну субмодель оцінювання результативності адаптивного управління, реалізовану в табличному процесорі Excel, що робить інструментарій придатним до безпосереднього використання в управлінській практиці керівників закладів освіти. Окремо підготовлено розгорнуті методичні рекомендації щодо впровадження адаптивного управління (підрозділ 3.3, стор. 184–195 дисертації).

Запропоновані науково-методичні розробки можуть бути використані в діяльності керівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти,

органів управління освітою, центрів професійного розвитку педагогічних працівників, навчально-методичних кабінетів (центрів) професійно-технічної освіти областей України, установ післядипломної освіти, а також у процесі професійної підготовки майбутніх керівників закладів освіти. Результати дослідження впроваджено в діяльність шести закладів професійної (професійно-технічної) освіти України, що підтверджується відповідними довідками про впровадження (стор. 240-249 дисертації).

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 9 наукових праць, із них 8 – одноосібні та 1 – у співавторстві, зокрема 3 статті у провідних наукових фахових виданнях та 6 публікацій в інших журналах і збірниках матеріалів конференцій (стор. 35 дисертації). Особистий внесок здобувача в опублікованій у співавторстві праці конкретизовано у вступі дисертації. Основні положення та результати дослідження апробовано на міжнародних, всеукраїнських та регіональних науково-практичних конференціях, семінарах і методичних заходах (стор. 33–34 дисертації).

Кількість і тематична спрямованість опублікованих праць свідчать про достатню повноту викладення основних наукових результатів дисертації, відповідають установленим вимогам і підтверджують наукову активність здобувача. Зміст публікацій співвідноситься зі структурою дисертації та відображає її основні результати.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Аналіз дисертації та наукових публікацій Власика Олександра Володимировича, у яких висвітлено основні наукові результати дослідження, не дає підстав припускати наявності порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації). У разі використання ідей, тверджень і відомостей із зовнішніх джерел у роботі наведено відповідні посилання, що відповідає нормам законодавства про авторське право й суміжні права. Здобувач прозоро задекларував у вступі використання інструментів штучного інтелекту (ChatGPT, Gemini, DeepL Translate) виключно як допоміжних засобів технічного, редакційного та перекладацького характеру, що не впливали на самостійність отриманих наукових результатів (стор. 30 дисертації), – така відкритість відповідає сучасним вимогам академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Позитивно оцінюючи роботу в цілому, вважаємо за доцільне звернути увагу здобувача на окремі дискусійні питання, які не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження:

1) У дисертації здійснено ґрунтовний аналіз документів міжнародних інституцій (ETF, Cedefop, GIZ та ін.), проте, робота набула б ще більшої цінності, якби поряд із здійсненим аналізом, у першому розділі «Адаптивне управління закладом професійної (професійно-технічної) освіти в теорії та практиці» (стор. 36-87 дисертації), було подано порівняльний аналіз практик адаптивного управління в окремих країнах із виокремленням елементів, придатних для адаптації у вітчизняному контексті.

2) Виокремлення у вступі методологічних підходів, покладених в основу моделі адаптивного управління закладом професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення країни (людиноцентричний, системний, кваліметричний), та узгодження їх із блоками моделі, на нашу думку, більш увиразнило б методологічну цілісність дослідження.

3) Робота набула б додаткової прогностичної завершеності, якби управлінські рішення для періоду повоєнного відновлення було доповнено сценарним підходом – варіативними сценаріями адаптивного управління закладом професійної (професійно-технічної) освіти залежно від різних умов відбудови.

4) На нашу думку, робота набула б більшої прикладної цінності, якби методичні рекомендації було доповнено стислим практичним алгоритмом (дорожньою картою) поетапного впровадження моделі адаптивного управління для керівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

5) У дисертації виокремлено й уточнено ключові поняття (адаптивне управління закладом професійної (професійно-технічної) освіти, професійна освіта, професійно-технічна освіта, професійно-технічний заклад освіти, стейкхолдери, навчально-виробничий процес тощо); проте робота набула б більшої практичної завершеності, якби ці поняття було зведено в окремий термінологічний словник (глосарій) як додаток

Висловлені зауваження мають дискусійний характер і не знижують загальної високої оцінки дослідження, його наукової новизни та практичної значущості.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Власика Олександра Володимировича «Адаптивне управління закладом професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення країни» є завершеним самостійним науковим дослідженням, що має теоретичне і практичне значення для розвитку освітніх, педагогічних наук. У роботі отримано нові науково обґрунтовані результати, які в сукупності розв'язують актуальне наукове завдання – теоретичне обґрунтування, розроблення та експериментальну перевірку моделі адаптивного управління закладом професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення країни, а також технології її практичної реалізації.

Зміст дисертації відповідає обраній спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки», а основні наукові результати належним чином висвітлено в опублікованих працях здобувача. Оформлення роботи відповідає чинним вимогам.

За актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю наукових положень і практичною значущістю одержаних результатів дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р.

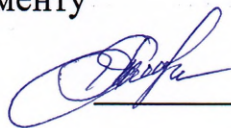
№ 44 (зі змінами), що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, а її автор – Власик Олександр Володимирович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки».

Рецензент:

професор кафедри педагогіки, адміністрування,
спеціальної освіти та соціальної роботи

Навчально-наукового інституту менеджменту
та психології ДЗВО «Університет менеджменту
освіти» НАПН України,

кандидат педагогічних наук, доцент

Тетяна РОЖНОВА

